

BÀN VỀ ĐỔI MỚI NỘI DUNG, KẾT CẤU VÀ CÁC TIÊU CHÍ ĐÁNH GIÁ LUẬN VĂN THẠC SĨ CHUYÊN NGÀNH KẾ TOÁN NHẪM GÓP PHẦN HỘI NHẬP QUỐC TẾ VÀ NÂNG CAO CHẤT LƯỢNG ĐÀO TẠO SAU ĐẠI HỌC TẠI TRƯỜNG ĐẠI HỌC KINH TẾ QUỐC DÂN

PGS.TS. Nguyễn Hữu Ánh

Đại học Kinh tế Quốc dân

Email: anhh@neu.edu.vn

Luận văn thạc sĩ kinh doanh và quản lý nói chung và luận văn thạc sĩ chuyên ngành kế toán (kế toán, kiểm toán và phân tích) nói riêng là một nghiên cứu khoa học nhằm giải quyết các vấn đề trong thực tiễn và/hoặc trả lời câu hỏi nghiên cứu mà học viên quan tâm dựa trên nền tảng các kiến thức chuyên ngành kế toán của chương trình đào tạo thạc sĩ. Chất lượng của luận văn thạc sĩ chuyên ngành kế toán luôn được coi là khâu quan trọng góp phần nâng cao chất lượng đào tạo thạc sĩ kế toán của cơ sở đào tạo bởi thông qua việc thực hiện luận văn thạc sĩ kế toán; học viên được rèn luyện kỹ năng chuyên môn, tổng hợp khối lượng kiến thức đã được tích lũy trong quá trình học tập, rèn luyện tính tự chủ và tinh thần trách nhiệm trong công việc, phát huy tính độc lập, sáng tạo và khả năng nghiên cứu độc lập. Do vậy ngoài lời mở đầu và kết luận, bài viết này trình bày những vấn đề cốt lõi nhằm góp phần hội nhập quốc tế và nâng cao chất lượng luận văn thạc sĩ chuyên ngành kế toán (kế toán, kiểm toán và phân tích) tại Trường Đại học Kinh tế Quốc dân gồm: (1) Yêu cầu về nội dung đối với luận văn thạc sĩ kế toán; (2) Kết cấu luận văn thạc sĩ kế toán; và (3) Tiêu chí đánh giá luận văn thạc sĩ kế toán.

Từ khóa: nội dung luận văn thạc sĩ kế toán, kết cấu luận văn thạc sĩ kế toán, tiêu chí đánh giá luận văn thạc sĩ kế toán.

1. Yêu cầu về nội dung đối với luận văn thạc sĩ chuyên ngành kế toán

Qua khảo sát các chương trình đào tạo thạc sĩ kế toán của một số trường đại học danh tiếng của Hoa Kỳ và trên thế giới như: (1) The McCombs School of Business at University of Texas Austin; (2) The Booth School of Business at University of Chicago; (3) The Wharton School at University of Pennsylvania; (4) The College of Business at University of Illinois—Urbana-Champaign và (5) The Graduate School of Business at Stanford University, chúng tôi nhận thấy có một số điểm khác biệt với các chương trình đào tạo thạc sĩ kế toán tại các trường đại học ở

Việt Nam và trong đó phải kể đến sự khác biệt rất lớn về yêu cầu chất lượng nội dung đối với luận văn thạc sĩ chuyên ngành kế toán. Mặc dù có sự khác nhau về mức độ yêu cầu chất lượng, dung lượng luận văn thạc sĩ kế toán hay những nội dung bắt buộc phải có trong luận văn thạc sĩ chuyên ngành kế toán giữa các trường đại học trên thế giới,... nhưng kết quả tổng hợp cho thấy, nhìn chung, một luận văn thạc sĩ kế toán của các trường đại học được xếp hạng trong 200 trường đại học hàng đầu thế giới và có chương trình đào tạo thạc sĩ kế toán đều có các nội dung cơ bản như (1) Tính cấp thiết của đề tài nghiên cứu; (2) Mục tiêu nghiên cứu; (3) Đối tượng và phạm vi nghiên cứu; (4) Câu hỏi nghiên cứu; (5)

Tổng quan nghiên cứu; (6) Giả thuyết nghiên cứu; (7) Phương pháp nghiên cứu; (8) Phân tích thực trạng đề tài nghiên cứu; (9) Kết quả nghiên cứu và thảo luận; và (10) Đóng góp của đề tài nghiên cứu, các giải pháp đề xuất và kết luận. Đối với chương trình đào tạo thạc sĩ chuyên ngành kế toán của Trường Đại học Kinh tế Quốc dân, Viện Kế toán - Kiểm toán (tiền thân là Khoa Kế toán) cũng đã chủ động đổi mới chương trình đào tạo, phương pháp giảng dạy, nội dung đào tạo thạc sĩ chuyên ngành kế toán, v.v. trong đó cũng đã đặc biệt chú trọng vào việc nâng cao chất lượng luận văn thạc sĩ kế toán thông qua công tác đổi mới nội dung viết luận văn thạc sĩ kế toán và chính thức áp dụng chính thức từ khóa cao học K18 chuyên ngành kế toán của Trường Đại học Kinh tế Quốc dân. Tuy thời gian áp dụng “*Qui định về nội dung và kết cấu của luận văn thạc sĩ chuyên ngành kế toán (kế toán, kiểm toán và phân tích)*” của Viện Kế toán - Kiểm toán (tiền thân là Khoa Kế toán) chưa dài (đã và đang được thực hiện cho hai khóa cao học K18 và K19 chuyên ngành kế toán) và chưa có sự tổng kết, đánh giá, rút kinh nghiệm,... một cách toàn diện, đầy đủ; nhưng thiết nghĩ công việc này đã có những thuận lợi cũng như đạt được những thành công nhất định; Bên cạnh đó còn tồn tại những khó khăn, hạn chế,... đặc biệt về việc qui định chi tiết trong các nội dung căn bản của luận văn thạc sĩ kế toán. Do vậy, để tiến tới hội nhập quốc tế về đào tạo thạc sĩ kế toán và nâng cao chất lượng viết luận văn chuyên ngành kế toán (kế toán, kiểm toán và phân tích) tại Trường đại học Kinh tế Quốc dân, bài viết xin đề xuất mười nội dung căn bản của một luận văn thạc sĩ kế toán với các hướng dẫn chi tiết, cụ thể và làm rõ hơn các nội dung đó như sau:

1.1. Tính cấp thiết của đề tài

Trong phần này, luận văn thạc sĩ kế toán cần mô tả ngắn gọn bối cảnh nghiên cứu, lĩnh vực nghiên cứu đang quan tâm trong kế toán, kiểm toán và phân tích, giải thích rõ tầm quan trọng, sự cần thiết và tính cấp bách của đề tài nghiên cứu xét trên cả phương diện thực tiễn và lý luận mà các công trình nghiên cứu trước đây chưa giải quyết hoặc giải quyết chưa thấu đáo hoặc chưa thuyết phục; do vậy, luận văn thạc sĩ kế toán của tác giả sẽ tiếp tục phát triển, hoàn thiện, bổ khuyết cho các nghiên cứu trước đây.

1.2. Mục tiêu nghiên cứu

Khi tiến hành nghiên cứu, tác giả của luận văn thạc sĩ chuyên ngành kế toán cần phải xây dựng mục tiêu nghiên cứu nhằm giúp cho đề tài nghiên cứu được tập trung và tránh việc thu thập các thông tin không cần thiết để giải quyết vấn đề. Ngoài ra, việc xây dựng mục tiêu rõ ràng sẽ giúp cho việc thiết kế nghiên cứu tốt hơn bằng cách tổ chức mục tiêu nghiên cứu thành các thành phần hay các giai đoạn khác nhau; Mục tiêu nghiên cứu nhằm tóm tắt những gì sẽ đạt được sau khi hoàn thành nghiên cứu luận văn thạc sĩ chuyên ngành kế toán. Thông thường, mục tiêu nghiên cứu được chia làm mục tiêu tổng quát và các mục tiêu cụ thể; Mục tiêu tổng quát là những điều đạt được một cách chung nhất, còn mục tiêu cụ thể bao gồm các phần nhỏ hơn và có liên hệ với nhau và với mục tiêu tổng quát một cách hợp lí. Mục tiêu nghiên cứu của một luận văn thạc sĩ chuyên ngành kế toán được đánh giá tốt cần phải đạt được các yêu cầu: (1) Phải bao gồm các khía cạnh khác nhau của vấn đề nghiên cứu theo một trình tự hợp lí và mạch lạc; (2) Được hành văn rõ ràng, trong sáng, cụ thể, chỉ rõ điều sẽ làm, làm ở đâu, trong thời gian nào và với mục đích gì; (3) Mục tiêu phải phù hợp với điều kiện thực tiễn, khả thi; và (4) Mục tiêu nghiên cứu phải bắt đầu bằng các từ chỉ hành động cụ thể và có thể đánh giá mức độ đạt được như: xác định, so sánh, kiểm chứng, tính toán, mô tả. Trong phần này, tác giả luận văn thạc sĩ kế toán cần tránh sự nhầm lẫn giữa “*mục tiêu nghiên cứu*” với “*mục đích nghiên cứu*”. Mục tiêu nghiên cứu là trả lời câu hỏi “Đề tài nghiên cứu luận văn thạc sĩ làm cái gì?, nhằm đạt được gì?”; Mục tiêu nghiên cứu có thể đo lường hay định lượng được; Mục tiêu nghiên cứu là thực hiện hoạt động nào đó một cách cụ thể, rõ ràng hay thực hiện điều gì đó mà tác giả luận văn thạc sĩ kế toán sẽ cần phải hoàn thành như đã xác định trong nghiên cứu. Mục đích nghiên cứu là trả lời câu hỏi “Đề tài nghiên cứu luận văn thạc sĩ nhằm vào việc gì?, hay để phục vụ cho điều gì?” và chúng mang ý nghĩa thực tiễn của nghiên cứu; Mục đích nghiên cứu là cơ sở để đưa ra nhiệm vụ nghiên cứu; Khác với mục tiêu nghiên cứu, mục đích nghiên cứu thường khó có thể đo lường hay định lượng được; Mục đích nghiên cứu chính là việc tác giả luận văn thạc sĩ kế toán hướng đến điều gì hoặc công việc nào đó trong nghiên cứu mà tác giả mong muốn để hoàn thành.

1.3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu của luận văn thạc sĩ

chuyên ngành kế toán chính là tiêu điểm, trọng tâm và là bản chất vấn đề mà đề tài luận văn thạc sĩ kế toán tập trung nghiên cứu giải quyết; Đối tượng nghiên cứu của một đề tài luận văn thạc sĩ chuyên ngành kế toán chính là chủ thể hay khách thể gắn với vấn đề nghiên cứu.

Phạm vi nghiên cứu là sự xác định giới hạn, khu biệt và cụ thể hoá đối tượng nghiên cứu của đề tài. Khi xác định phạm vi nghiên cứu, tác giả luận văn thạc sĩ kế toán cần làm rõ trên cả ba khía cạnh: không gian, thời gian và nội dung.

1.4. Câu hỏi nghiên cứu

Câu hỏi nghiên cứu xuất phát từ quan sát thực tế và là một phát biểu mang tính bất định về một vấn đề. Câu hỏi nghiên cứu đặt ra phải đơn giản, cụ thể, rõ ràng và có thể thực hiện kiểm chứng và trả lời được. Một câu hỏi nghiên cứu tốt thường bao gồm các tiêu chuẩn như: tính khả thi, trọng tâm, thú vị, có tính mới, có sự ảnh hưởng đến xã hội và học thuật. Cách đặt câu hỏi nghiên cứu thường bắt đầu như sau: làm thế nào, bao nhiêu, xảy ra ở đâu, nơi nào, khi nào, ai, tại sao, cái gì, v.v.? Có thể phân loại câu hỏi nghiên cứu thành ba nhóm: (1) Câu hỏi nghiên cứu thuộc loại thực nghiệm; (2) Câu hỏi nghiên cứu thuộc loại quan niệm hay nhận thức; và (3) Câu hỏi nghiên cứu thuộc loại đánh giá. Câu hỏi nghiên cứu thuộc loại thực nghiệm là những câu hỏi có liên quan tới các sự kiện đã xảy ra hoặc các quá trình có mối quan hệ nhân - quả về thế giới quan; Để trả lời các câu hỏi nghiên cứu loại này, tác giả luận văn thạc sĩ kế toán cần phải tiến hành quan sát hoặc làm thực nghiệm; hoặc hỏi ý kiến chuyên gia,... Câu hỏi nghiên cứu thuộc loại quan niệm hay nhận thức có thể được trả lời bằng những nhận thức một cách logic, hoặc chỉ là những suy nghĩ đơn giản cũng đủ để trả lời mà không cần tiến hành thực nghiệm hay quan sát. Câu hỏi nghiên cứu thuộc loại đánh giá: là câu hỏi thể hiện giá trị và tiêu chuẩn; Tác giả luận văn thạc sĩ kế toán cần hiểu biết nét đặc trưng giữa giá trị và giá trị sử dụng của sự vật để trả lời câu hỏi nghiên cứu loại này. Một trong những biện pháp tốt nhất để có thể thiết lập được các câu hỏi nghiên cứu tốt là tác giả luận văn thạc sĩ nói chung cần tìm kiếm và đọc các tạp chí chuyên ngành có uy tín trong nước và trên thế giới; Đối với thạc sĩ chuyên ngành kế toán, cách tốt nhất để tìm tòi, phát hiện và thiết lập câu hỏi nghiên cứu tốt là tác giả luận văn thạc sĩ kế toán cần thường xuyên đọc và cập nhật các bài báo mới nhất đăng trên các

tạp chí hàng đầu về lĩnh vực kế toán ở cả trong nước và ngoài nước. Chúng tôi xin liệt kê một số tạp chí đó như sau: (1) Tạp chí trong nước: Tạp chí Kinh tế và Phát triển - Trường Đại học Kinh tế Quốc dân; Tạp chí Kế toán - Kiểm toán; Tạp chí Nghiên cứu Khoa học về Kế toán - Kiểm toán; ... (2) Tạp chí nước ngoài: Accounting, Organizations and Society; Accounting Review; Contemporary Accounting Research; Journal of Accounting and Economics; Journal of Accounting Research; Review of Accounting Studies Abacus; Accounting and Business Research; Accounting and Finance; Accounting Horizons; Auditing: a journal of theory and practice; British Accounting Review; Behavioral Research in Accounting; European Accounting Review; International Journal of Accounting; International Journal of Auditing; Journal of Accounting, Auditing and Finance; Journal of Accounting and Public Policy; Journal of Accounting Literature; Journal of International Accounting, Auditing and Taxation; Journal of International Financial Management and Accounting; Journal of the American Taxation Association; Journal of Business, Finance and Accounting; Journal of Management Accounting Research; Management Accounting Research.

1.5. Tổng quan nghiên cứu

Trong phần này, tác giả luận văn thạc sĩ kế toán không được kể tên, liệt kê đơn thuần các tài liệu liên quan theo một trình tự nào đó mà cần phải phân tích, đánh giá hiện trạng, so sánh, tổng hợp tài liệu, các công trình nghiên cứu đã thực hiện ở trong và ngoài nước liên quan mật thiết đến đề tài luận văn trong mối liên hệ với mục tiêu nghiên cứu. Phần tổng quan cần được trình bày theo chủ đề nhỏ, sắp xếp theo trình tự logic và có mối liên hệ với nhau. Tác giả cần bám sát mục tiêu nghiên cứu đã đề ra và cần làm rõ cơ sở lý luận của nghiên cứu (cơ sở lý thuyết). Để tránh việc chỉ đơn giản kể tên, liệt kê những nghiên cứu trước, tác giả luận văn thạc sĩ kế toán (kể cả luận án tiến sĩ kế toán) nên dùng “phương pháp 4C” là phương pháp được viết tắt bởi bốn động từ: *Compare (so sánh)*, *Contrast (đối chiếu)*, *Cite (trích dẫn)* và *Critique (phê phán)*. *So sánh*: tác giả luận văn thạc sĩ cần phải so sánh những thông tin từ những nghiên cứu trước; *Đối chiếu*: sau khi so sánh các nghiên cứu trước, tác giả luận văn thạc sĩ cần đối chiếu và giải thích tại sao có sự khác biệt giữa các công trình nghiên cứu trước đó; *Trích dẫn*: đây là điều bắt buộc nếu tác giả sử

dụng dữ liệu hay kết quả nghiên cứu của các nghiên cứu trước; *Phê phán*: tác giả cần phê bình một cách kính trọng chứ không mang tính phủ nhận, đánh đổ kết quả các nghiên cứu trước. Thông qua tổng quan các nghiên cứu trước đây, tác giả cần nêu rõ những vấn đề còn tồn tại; chỉ ra những vấn đề mà đề tài luận văn thạc sĩ kế toán cần tập trung nghiên cứu, giải quyết; Tác giả cần đưa ra những nhận xét bình luận của bản thân đối với những thông tin thu thập được, có thể đưa ra những quan điểm đối lập.

1.6. Giả thuyết nghiên cứu

Tùy theo mục tiêu, đặc điểm, tính chất cũng như nội dung nghiên cứu mà tác giả luận văn thạc sĩ kế toán xác định sự cần thiết phải xây dựng giả thuyết nghiên cứu; Vậy giả thuyết nghiên cứu là gì? Nhiều học giả về phương pháp nghiên cứu khoa học trên thế giới có cùng quan điểm khi đưa ra định nghĩa “giả thuyết”, hoặc “giả thuyết khoa học”, hoặc “giả thuyết nghiên cứu” là một sự giải thích sơ bộ về bản chất sự vật. Bên cạnh đó, một số học giả về phương pháp nghiên cứu khoa học ở Việt Nam cũng đưa ra các định nghĩa về giả thuyết nghiên cứu có tính chất đơn giản, cụ thể và dễ hiểu hơn như: “giả thuyết là luận điểm cần chứng minh của tác giả”, hoặc “giả thuyết là câu trả lời sơ bộ, cần chứng minh vào câu hỏi nghiên cứu của đề tài”, hay “giả thuyết nghiên cứu là một mệnh đề khẳng định quan hệ giữa một hay nhiều yếu tố với vấn đề nghiên cứu”. Việc có cần thiết phải xây dựng giả thuyết nghiên cứu khi thực hiện luận văn thạc sĩ kế toán (hoặc luận án tiến sĩ kế toán) hay không vẫn còn có nhiều quan điểm khác nhau. Dmitri Mendeleev nói: “Không một nghiên cứu nào không phải đặt giả thuyết”. Và ông còn nhấn mạnh: “Đặt ra một giả thuyết sai vẫn còn hơn không đặt ra một giả thuyết nào”. Bên cạnh đó, một số người cho rằng điều mà Dmitri Mendeleev nhận định chỉ đúng trong khoa học tự nhiên, còn trong khoa học xã hội nhân văn thì không cần giả thuyết; Tuy nhiên, một nhà khoa học xã hội rất nổi tiếng và quen thuộc với chúng ta là Friedrich Engels đã khẳng định: “Nghiên cứu nào cũng phải có giả thuyết” và “giả thuyết chẳng qua là sự giải thích sơ bộ bản chất của sự vật”. Trong quá trình thực hiện luận văn thạc sĩ kế toán (hay luận án tiến sĩ kế toán), giả thuyết khoa học rất khác với câu hỏi nghiên cứu; giả thuyết khoa học xuất phát từ câu hỏi nghiên cứu. Câu hỏi nghiên cứu xuất phát từ quan sát thực tế và một câu hỏi nghiên cứu tốt sẽ dẫn đến giả thuyết khoa học hay. Giả thuyết là một phát biểu mang tính

tiên lượng hay dự báo, phán đoán giữa hai hay nhiều biến. Tác giả luận văn thạc sĩ kế toán cần chú ý đến hai từ “tiên lượng hay dự báo, phán đoán” bởi tính chất quan trọng của chúng; Ví dụ, một phát biểu như “Có mối liên hệ giữa thông tin lợi nhuận, dòng tiền thuần từ hoạt động kinh doanh và thị giá cổ phiếu của các công ty niêm yết” không phải là giả thuyết vì không có tính “tiên lượng”; Nhưng một phát biểu như “Lợi nhuận có khả năng dự báo thị giá cổ phiếu tốt hơn dòng tiền thuần từ hoạt động kinh doanh của các công ty niêm yết” được xem là một giả thuyết khoa học vì có tính “tiên lượng”. Trong quá trình xây dựng giả thuyết nghiên cứu, tác giả luận văn thạc sĩ kế toán (hay luận án tiến sĩ kế toán) cần lưu ý đến một số đặc điểm của giả thuyết nghiên cứu như: giả thuyết phải theo một nguyên lý chung và không thay đổi trong suốt quá trình nghiên cứu, phải phù hợp với điều kiện thực tế và cơ sở lý thuyết, có thể kiểm định được và có tính khả thi; Kiểm định giả thuyết nghiên cứu có thể được xem là một mục tiêu nghiên cứu của luận văn thạc sĩ kế toán (hay luận án tiến sĩ kế toán) bởi chúng sẽ giúp tác giả trong việc giải quyết vấn đề nghiên cứu.

1.7. Phương pháp nghiên cứu

Trong phần này, tác giả cần trình bày chi tiết phương pháp nghiên cứu mà luận văn thạc sĩ kế toán (hay luận án tiến sĩ kế toán) sử dụng phục vụ cho việc giải quyết vấn đề tác giả nghiên cứu. Nêu rõ các phương pháp dùng để nghiên cứu theo từng nội dung nghiên cứu đã đặt ra; Nêu rõ công thức tính toán và phương pháp xử lý số liệu và công cụ xử lý dữ liệu (nếu có); Ngoài ra, tác giả cũng cần chỉ ra tính phù hợp cũng như tính hiện đại, tiên tiến của phương pháp nghiên cứu được sử dụng.

1.8. Phân tích thực trạng vấn đề nghiên cứu của đề tài

Trong phần này, tác giả luận văn thạc sĩ kế toán cần mô tả nguồn tài liệu, dữ liệu cần thiết phục vụ cho đề tài nghiên cứu, cách thức tiến hành thu thập tài liệu, dữ liệu cần đảm bảo tính khoa học, khả thi và đáng tin cậy. Bên cạnh đó, trên cơ sở phương pháp nghiên cứu mà tác giả sử dụng cùng với tài liệu, dữ liệu thu thập được một cách đáng tin cậy và khoa học, tác giả cần phân tích thực trạng vấn đề nghiên cứu của đề tài luận văn thạc sĩ kế toán một cách đầy đủ, rõ ràng theo các mục tiêu nghiên cứu đã đề ra. Kết thúc nội dung này, tác giả luận văn thạc sĩ cần tóm tắt cô đọng các phân tích, nhận định

về thực trạng vấn đề nghiên cứu của đề tài.

1.9. Kết quả nghiên cứu và thảo luận

Đây là một trong những nội dung quan trọng của luận văn thạc sĩ kế toán, tác giả cần trình bày các kết quả đã nghiên cứu được dưới nhiều hình thức khác nhau như bảng biểu kết quả số liệu, hình minh họa, đồ thị,... Ngoài ra, tác giả cần nêu những nhận xét và thảo luận về kết quả nghiên cứu đã thu được theo từng nội dung nghiên cứu đã đặt ra. Thảo luận kết quả nghiên cứu của luận văn thạc sĩ kế toán phải căn cứ vào các dẫn liệu khoa học thu được trong quá trình nghiên cứu và đối chiếu với kết quả nghiên cứu của các tác giả khác thông qua hệ thống danh mục tài liệu tham khảo.

1.10. Đóng góp của đề tài nghiên cứu, các giải pháp đề xuất và kết luận

Trong phần này, tác giả luận văn thạc sĩ kế toán cần nêu rõ các đóng góp về mặt lý luận cũng như thực tiễn của đề tài nghiên cứu; Về mặt lý luận, tác giả cần làm rõ sự tổng hợp, hệ thống hóa hay phát triển lý luận về chủ đề nghiên cứu của luận văn thạc sĩ kế toán; Về mặt ứng dụng trong thực tiễn, tác giả cần làm rõ tính khoa học và tính khả thi của các giải pháp mà luận văn thạc sĩ kế toán đề xuất. Ngoài ra, tác giả luận văn thạc sĩ cần trình bày ngắn gọn những kết luận rút ra từ kết quả nghiên cứu theo các mục tiêu và nội dung nghiên cứu đã đề ra. Tác giả luận văn thạc sĩ cần tránh nhầm lẫn giữa kết luận và tóm tắt nghiên cứu; Do vậy, kết luận sẽ không có lời bình luận thêm. Những giải pháp mà luận văn thạc sĩ kế toán đề xuất phải xuất phát từ nội dung nghiên cứu, bao gồm những ứng dụng trong thực tiễn phải cụ thể, rõ ràng và thiết thực.

2. Yêu cầu về kết cấu đối với luận văn thạc sĩ chuyên ngành kế toán

Với các nội dung căn bản của một luận văn thạc sĩ chuyên ngành kế toán nêu trên, tùy theo đặc thù của đề tài nghiên cứu, luận văn thạc sĩ kế toán có thể được kết cấu thành ba, bốn, năm hay sáu chương khác nhau nhưng cần đảm bảo tính khoa học theo các yêu cầu về nội dung của luận văn thạc sĩ kế toán mà rất nhiều trường đại học có thứ hạng cao trên thế giới và có chương trình đào tạo thạc sĩ kế toán đã áp dụng từ vài thập kỷ qua như đã đề cập ở trên. Nhìn chung, luận văn thạc sĩ chuyên ngành kế toán có thể được kết cấu 5 chương như sau:

Chương 1: Giới thiệu về đề tài nghiên cứu (gồm các nội dung: 1.1. Tính cấp thiết của đề tài nghiên

cứ; 1.2. Mục tiêu nghiên cứu; 1.3. Câu hỏi nghiên cứu; 1.4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu; 1.5. Phương pháp nghiên cứu; 1.6. Ý nghĩa của đề tài nghiên cứu; 1.7. Kết cấu của đề tài nghiên cứu);

Chương 2: Cơ sở lý luận của đề tài nghiên cứu;

Chương 3: Xây dựng giả thuyết khoa học và phương pháp nghiên cứu;

Chương 4: Phân tích thực trạng đề tài nghiên cứu;

Chương 5: Kết quả nghiên cứu, thảo luận, các giải pháp đề xuất và kết luận (gồm các nội dung: 5.1. Kết quả nghiên cứu và thảo luận; 5.2. Các giải pháp đề xuất; 5.3. Đóng góp của đề tài nghiên cứu; 5.4. Hạn chế của nghiên cứu và một số gợi ý cho nghiên cứu trong tương lai; 5.5. Kết luận).

(Chú ý: Trong trường hợp không cần xây dựng giả thuyết nghiên cứu và/hoặc phương pháp nghiên cứu đơn giản, không cần mô tả chi tiết với dung lượng lớn, Chương 3 có thể chuyển thành mục lớn trong Chương 1; Như vậy luận văn thạc sĩ kế toán sẽ có kết cấu 4 chương. Mặt khác, trong trường hợp cần phải xây dựng các giả thuyết nghiên cứu và phải sử dụng phương pháp nghiên cứu phức tạp, hiện đại cũng như cần phải trình bày chi tiết với dung lượng lớn nhằm đảm bảo thực hiện đề tài nghiên cứu đã lựa chọn một cách khoa học, Chương 3: “Xây dựng giả thuyết khoa học và phương pháp nghiên cứu” sẽ được chia thành hai chương gồm Chương “Xây dựng giả thuyết nghiên cứu” và Chương “Phương pháp nghiên cứu”; Như vậy, kết cấu của luận văn thạc sĩ chuyên ngành kế toán sẽ gồm 6 Chương).

3. Tiêu chí đánh giá chất lượng luận văn thạc sĩ chuyên ngành kế toán

Xây dựng các tiêu chí để đánh giá luận văn thạc sĩ kinh doanh và quản lý nói chung và luận văn thạc sĩ chuyên ngành kế toán nói riêng tại Trường Đại học Kinh tế Quốc dân theo thang điểm 10 tại phiên bảo vệ luận văn thạc sĩ cấp Trường là công việc cần thiết nhằm đảm bảo tính khoa học, xác thực và khách quan trong việc đánh giá. Về cơ bản, chúng tôi đồng tình với phương thức đánh giá luận văn thạc sĩ nói chung và của chuyên ngành kế toán nói riêng theo qui định hiện hành của Trường Đại học Kinh tế Quốc dân (điểm nội dung luận văn thạc sĩ có trọng số 0,7 và điểm trình bày có trọng số 0,3). Ngoài ra, nếu điểm trung bình chung của Hội đồng cấp Trường đánh giá về chất lượng nội dung luận văn thạc sĩ chưa qui đổi 9,0 thì Hội đồng cần phải

giải trình những điểm mới của luận văn thạc sĩ; Trường hợp tác giả luận văn thạc sĩ có bài báo khoa học liên quan mật thiết đến đề tài nghiên cứu và đăng trên tạp chí uy tín sẽ được cộng điểm thưởng ($0 \leq$ điểm thưởng $\leq 0,5$). Ngoài các qui định hiện hành, thiết nghĩ cần phải xây dựng tiêu chí cụ thể hơn đối với phần đánh giá nội dung của luận văn thạc sĩ cũng như phần trình bày (bao gồm cả trình bày của bản luận văn thạc sĩ chuyên ngành kế toán và phần thuyết trình cùng với trả lời câu hỏi của học viên cao học trước Hội đồng đánh giá luận văn thạc sĩ cấp Trường) nhằm đánh giá chất lượng luận văn thạc sĩ một cách xác thực, khách quan. Trên cơ sở tham khảo các tiêu chí đánh giá luận văn thạc sĩ kinh doanh và quản lý nói chung và luận văn thạc sĩ kế toán nói riêng của một số trường đại học ở trong và ngoài nước cũng như căn cứ vào qui định hiện hành về đánh giá luận văn thạc sĩ của Trường Đại học Kinh tế Quốc dân, bài viết xin đề xuất tiêu chí đánh giá luận văn thạc sĩ kinh tế hay kinh doanh và quản lý nói chung và luận văn thạc sĩ chuyên ngành kế toán (kế toán, kiểm toán và phân tích) nói riêng tại Trường Đại học Kinh tế Quốc dân như phụ lục 1.

4. Kết luận

Nâng cao chất lượng luận văn thạc sĩ kinh tế hay kinh doanh và quản lý nói chung và luận văn thạc sĩ chuyên ngành kế toán nói riêng luôn được coi là khâu quan trọng và cần thiết trong việc hội nhập quốc tế và nâng cao chất lượng đào tạo sau đại học. Để nâng cao chất lượng luận văn thạc sĩ kế toán

cũng như luận án tiến sĩ kế toán một cách căn bản, cần phải đổi mới nhiều mặt như yêu cầu về tiêu chuẩn chất lượng, qui trình hướng dẫn, cập nhật hệ thống cơ sở dữ liệu điện tử (gồm các tạp chí thuộc lĩnh vực kế toán, kiểm toán ở trong và ngoài nước, toàn văn của các luận văn thạc sĩ và luận án tiến sĩ chuyên ngành kế toán luôn được cập nhật, v.v) phục vụ cho các tác giả luận văn thạc sĩ kế toán tham khảo gồm các tạp chí chuyên ngành, luận văn thạc sĩ kế toán, luận án tiến sĩ kế toán,... Trong phạm vi bài viết này, vài bản luận về đổi mới nội dung, kết cấu và tiêu chí đánh giá luận văn thạc sĩ chuyên ngành kế toán tại Trường ĐHKQTĐ đã được đề cập ở trên với hy vọng góp phần nhỏ bé trong công cuộc hội nhập quốc tế và nâng cao chất lượng đào tạo thạc sĩ nói chung và chất lượng luận văn thạc sĩ nói riêng. Thiết nghĩ, bài viết sẽ trở thành tài liệu tham khảo góp thêm phần hữu ích nhỏ bé cho các nhà khoa học ngành giáo dục trong việc tiếp tục nghiên cứu, đối chiếu và so sánh với các giải pháp khác cũng như căn cứ vào điều kiện cụ thể để có thể sửa đổi, điều chỉnh và tiến tới áp dụng phần nào nhằm nâng cao chất lượng viết luận văn thạc sĩ kinh tế hay kinh doanh và quản lý nói chung và luận văn thạc sĩ chuyên ngành kế toán nói riêng góp phần thực hiện chiến lược của Trường ĐHKQTĐ “Đổi mới - Hội nhập - Phát triển” cũng như nhanh chóng đạt mục tiêu trở thành “Trường đại học định hướng nghiên cứu” có uy tín trong khu vực và trên thế giới trong tương lai. □

Tài liệu tham khảo:

1. Hướng dẫn về đề cương nghiên cứu luận văn thạc sĩ; Trường Đại học Kinh tế Đà Nẵng.
2. Hướng dẫn đánh giá luận văn thạc sĩ; Trường Đại học Công Nghệ - Đại học Quốc Gia Hà Nội.
3. Lê Tử Thành. *Lôgic học & Phương pháp luận nghiên cứu khoa học*, Nhà xuất Bản Trẻ, 2006.
4. Qui định về bố cục và hình thức đối với luận văn thạc sĩ; Trường ĐH Nông Lâm - ĐH Huế.
5. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2011). *Thông tư số 10/2011 về việc ban hành qui chế đào tạo trình độ thạc sĩ*.
6. School of Business, University of Applied Sciences Northwestern Switzerland (2011). *Assesment Framework for Master Thesis*.
7. Birgitta Varjonen (2011). *Master's Thesis Guide*.
8. Educatis University, Graduate School of Management, (2012). *Requirements for Final Thesis of the Master in Business Administration (MBA) and Suggestions for Writing the Final Thesis*.
9. Mark Saunders, Philip Lewis and Adrian Thornhill (2007). *Research Methods for Business Students*; Fourth Edition, Prentice Hall.
10. Tilburg School of Economics and Management, Tilburg University Netherlands (2011). *Directives Master Thesis Accounting*.

Phụ lục 1: Tiêu chí đánh giá luận văn thạc sĩ chuyên ngành kế toán tại trường đại học Kinh tế Quốc dân

Điểm	Phần 1: Xây dựng mục tiêu nghiên cứu, giả thuyết khoa học, câu hỏi nghiên cứu và phương pháp nghiên cứu (20%)			
	Xuất sắc (9,0 ≤ Điểm ≤ 9,5)	Giỏi (8,0 ≤ Điểm ≤ 8,9)	Khá (7,0 ≤ Điểm ≤ 7,9)	Trung bình (5,0 ≤ Điểm ≤ 6,9)
	<ul style="list-style-type: none"> - Các mục tiêu nghiên cứu được xây dựng một cách rất khoa học, rõ ràng và chặt chẽ; - Câu hỏi nghiên cứu tốt gồm tất cả đặc điểm khả thi, trọng tâm, thú vị, có tính mới, có sự ảnh hưởng đến xã hội và học thuật; - Giả thuyết nghiên cứu là một mệnh đề khẳng định quan hệ giữa một hay nhiều yếu tố với từng vấn đề nghiên cứu và có đặc tính tiên lượng; - Phương pháp nghiên cứu của luận văn có tính hiện đại và phù hợp với tất cả các vấn đề nghiên cứu đặt ra. 	<ul style="list-style-type: none"> - Các mục tiêu nghiên cứu được xây dựng một cách rõ ràng và chặt chẽ; - Câu hỏi nghiên cứu khá tốt gồm một số đặc điểm cần thiết như tính khả thi, trọng tâm, thú vị, có tính mới, có sự ảnh hưởng đến xã hội và học thuật; - Giả thuyết nghiên cứu là một mệnh đề khẳng định quan hệ giữa một hay nhiều yếu tố với một vài vấn đề nghiên cứu và có đặc tính tiên lượng; - Phương pháp nghiên cứu phù hợp với một số vấn đề nghiên cứu đặt ra. 	<ul style="list-style-type: none"> - Các mục tiêu nghiên cứu được xây dựng một cách tương đối rõ ràng, chặt chẽ; - Câu hỏi nghiên cứu khá tốt gồm một số đặc điểm cần thiết như tính khả thi, trọng tâm, thú vị, có tính mới, có sự ảnh hưởng đến xã hội và học thuật; - Giả thuyết nghiên cứu là một mệnh đề khẳng định quan hệ giữa một hay nhiều yếu tố với số ít vấn đề nghiên cứu và có đặc tính tiên lượng; - Phương pháp nghiên cứu phù hợp với một số ít vấn đề nghiên cứu đặt ra. 	<ul style="list-style-type: none"> - Các mục tiêu nghiên cứu được xây dựng không rõ ràng, chặt chẽ; - Câu hỏi nghiên cứu không tốt vì không có những đặc điểm như tính khả thi, trọng tâm, thú vị, có tính mới, có sự ảnh hưởng đến xã hội và học thuật; - Giả thuyết nghiên cứu là một mệnh đề không rõ quan hệ giữa một hay nhiều yếu tố với số ít vấn đề nghiên cứu và không có tính tiên lượng; - Phương pháp nghiên cứu không phù hợp với vấn đề nghiên cứu đặt ra.
Điểm	Phần 2: Cơ sở lý thuyết của đề tài nghiên cứu (15%)			
	Xuất sắc (9,0 ≤ Điểm ≤ 9,5)	Giỏi (8,0 ≤ Điểm ≤ 8,9)	Khá (7,0 ≤ Điểm ≤ 7,9)	Trung bình (5,0 ≤ Điểm ≤ 6,9)
	<ul style="list-style-type: none"> - Vấn đề nghiên cứu được xây dựng trên cơ sở lý thuyết (khung lý thuyết) vững chắc; - Tổng quan nghiên cứu trước đây được chia theo tất cả các mục tiêu nghiên cứu một cách đầy đủ, hợp lý và khoa học và theo phương pháp 4C (Compare, Contrast, Cite và Critique) 	<ul style="list-style-type: none"> - Vấn đề nghiên cứu được xây dựng trên cơ sở lý thuyết (khung lý thuyết) tương đối vững chắc; - Tổng quan nghiên cứu trước đây được chia theo một số mục tiêu nghiên cứu một cách đầy đủ, khoa học theo một phần phương pháp 4C (Compare, Contrast, Cite và Critique) 	<ul style="list-style-type: none"> - Vấn đề nghiên cứu được xây dựng trên các cơ sở lý luận tương đối đầy đủ (không có lý thuyết vững chắc); - Tổng quan nghiên cứu trước đây không chia theo các mục tiêu nghiên cứu, không áp dụng phương pháp 4C (Compare, Contrast, Cite và Critique) 	<ul style="list-style-type: none"> - Vấn đề nghiên cứu được xây dựng trên các cơ sở lý luận sơ sài, thiếu tính khoa học (không có lý thuyết vững chắc); - Tổng quan nghiên cứu trước đây chỉ là kể tên, liệt kê các nghiên cứu và không áp dụng phương pháp 4C (Compare, Contrast, Cite và Critique)
Điểm	Phần 3: Phân tích thực trạng vấn đề nghiên cứu của đề tài (15%)			
	Xuất sắc (9,0 ≤ Điểm ≤ 9,5)	Giỏi (8,0 ≤ Điểm ≤ 8,9)	Khá (7,0 ≤ Điểm ≤ 7,9)	Trung bình (5,0 ≤ Điểm ≤ 6,9)
	<ul style="list-style-type: none"> - Tất cả các khía cạnh có liên quan được xác định một cách rất rõ 	<ul style="list-style-type: none"> - Hầu hết các khía cạnh có liên quan được xác định một cách rõ ràng, 	<ul style="list-style-type: none"> - Các khía cạnh cơ bản có liên quan được xác định một cách rõ ràng, 	<ul style="list-style-type: none"> - Các khía cạnh cơ bản có liên quan không được xác định

	<p>ràng, được hiểu đúng đắn, đầy đủ và được xem xét cũng như nhấn mạnh một cách phù hợp với tầm quan trọng của chúng trong quá trình phân tích thực trạng vấn đề nghiên cứu;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Các phương pháp được sử dụng một cách tối ưu trong phân tích tất cả các vấn đề nghiên cứu thực trạng. 	<p>được hiểu đúng đắn, đầy đủ và được xem xét cũng như nhấn mạnh một cách phù hợp với tầm quan trọng của chúng trong quá trình phân tích thực trạng vấn đề nghiên cứu;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Các phương pháp được sử dụng một cách chính xác trong phân tích đa số các vấn đề nghiên cứu thực trạng. 	<p>được hiểu đúng đắn, đầy đủ và được xem xét cũng như nhấn mạnh một cách tương đối phù hợp với tầm quan trọng của chúng trong quá trình phân tích thực trạng vấn đề nghiên cứu;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Các phương pháp được sử dụng không phải luôn luôn được áp dụng một cách chính xác trong phân tích các vấn đề nghiên cứu thực trạng. 	<p>rõ ràng, không được hiểu đúng đắn, đầy đủ và không được xem xét cũng như nhấn mạnh một cách phù hợp với tầm quan trọng của chúng trong quá trình phân tích thực trạng vấn đề nghiên cứu;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Các phương pháp được sử dụng không chính xác trong phân tích các vấn đề nghiên cứu thực trạng.
Điểm	Phần 4: Mức độ đạt được mục tiêu nghiên cứu, kết quả nghiên cứu và các giải pháp đề xuất (20%)			
	Xuất sắc (9,0 ≤ Điểm ≤ 9,5)	Giỏi (8,0 ≤ Điểm ≤ 8,9)	Khá (7,0 ≤ Điểm ≤ 7,9)	Trung bình (5,0 ≤ Điểm ≤ 6,9)
	<ul style="list-style-type: none"> - Đạt được đầy đủ các mục tiêu nghiên cứu đề ra một cách hoàn hảo và vượt kỳ vọng; - Các kết quả nghiên cứu đầy đủ và toàn diện; - Các giải pháp đề xuất trên cơ sở các phân tích rõ ràng, cụ thể, có tính khả thi và có ảnh hưởng rộng đến xã hội. Kết luận chính xác được rút ra từ việc xây dựng các giải pháp đề xuất. 	<ul style="list-style-type: none"> - Đạt được đầy đủ các mục tiêu nghiên cứu đề ra; - Các kết quả nghiên cứu đầy đủ và toàn diện với một phạm vi nhất định; - Các giải pháp đề xuất trên cơ sở các phân tích ở diện rộng, có tính khả thi và có ảnh hưởng rộng đến xã hội. Kết luận được đưa ra dựa trên sự phát triển của các giải pháp một cách đầy đủ. 	<ul style="list-style-type: none"> - Đạt được một số mục tiêu nghiên cứu đề ra; - Các kết quả nghiên cứu không đầy đủ và chỉ toàn với một phạm vi hẹp; - Các giải pháp đề xuất không dựa trên cơ sở phân tích rõ ràng, cụ thể, và có ảnh hưởng vừa phải đến xã hội. Do vậy, quá trình xây dựng các giải pháp còn nhiều bất cập. 	<ul style="list-style-type: none"> - Đạt được một số ít mục tiêu nghiên cứu đề ra và ở mức độ khiêm tốn; - Các kết quả nghiên cứu không đầy đủ và không toàn diện; - Các giải pháp đề xuất không dựa trên cơ sở phân tích đầy đủ. Do vậy, kết luận sai được đưa ra dựa trên sự xây dựng các giải pháp.
Điểm	Phần 5: Trình bày luận văn thạc sĩ và thuyết trình của học viên (30%)			
	Xuất sắc (9,0 ≤ Điểm ≤ 9,5)	Giỏi (8,0 ≤ Điểm ≤ 8,9)	Khá (7,0 ≤ Điểm ≤ 7,9)	Trung bình (5,0 ≤ Điểm ≤ 6,9)
	<ul style="list-style-type: none"> - Phân tóm tắt luận văn đảm bảo đầy đủ theo qui định hiện hành và cung cấp cho độc giả thông tin đầy đủ, chính xác và có ý nghĩa về bối cảnh, mục tiêu, qui trình, phương pháp và kết quả của đề tài nghiên cứu; - Toàn bộ luận văn 	<ul style="list-style-type: none"> - Phân tóm tắt luận văn đảm bảo đầy đủ theo qui định hiện hành và cung cấp cho độc giả thông tin đầy đủ về bối cảnh, mục tiêu, qui trình, phương pháp và kết quả của đề tài nghiên cứu; - Toàn bộ luận văn đảm bảo tương đối đầy đủ các yêu cầu về hình thức trình bày luận văn thạc sĩ 	<ul style="list-style-type: none"> - Phân tóm tắt luận văn về cơ bản đảm bảo theo qui định hiện hành nhưng còn có lỗi hổng nên cung cấp cho độc giả thông tin không đầy đủ về bối cảnh, mục tiêu, qui trình, phương pháp và kết quả của đề tài nghiên cứu; - Toàn bộ luận văn đảm bảo một phần yêu cầu về 	<ul style="list-style-type: none"> - Phân tóm tắt luận văn không đảm bảo theo qui định hiện hành và còn có lỗi hổng nên cung cấp cho độc giả thông tin không đầy đủ về bối cảnh, mục tiêu, qui trình, phương pháp và kết quả của đề tài nghiên cứu; - Toàn bộ luận văn

	<p>đảm bảo đầy đủ các yêu cầu về hình thức trình bày luận văn thạc sĩ của Trường ĐHKQTĐ;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Các nguồn được trích dẫn theo đúng các yêu cầu theo qui định hiện hành, trích dẫn đầy đủ và chính xác trong phần tài liệu tham khảo; - Luận văn có văn phong rõ ràng, mạch lạc, dễ hiểu, hoàn hảo về cú pháp; - Hình thức trình bày của luận văn về đồ họa, phong chữ, tiêu đề, ngắt dòng, ngắt trang,... hoàn hảo và hấp dẫn; - Bài trình bày của học viên xuất sắc, ngắn gọn, đảm bảo yêu cầu về qui định thời gian, các phương tiện hỗ trợ trình bày được học viên sử dụng rất chuyên nghiệp và phù hợp với nội dung và toàn bộ nội dung được minh họa rõ ràng; - Trang phục lịch sự, phong cách trình bày tự tin, xuất sắc, ngôn ngữ trình bày rõ ràng, mạch lạc; - Trong quá trình thảo luận, các câu hỏi được học viên trả lời tự tin, chính xác, câu trả lời tập trung vào câu hỏi. 	<p>của Trường ĐHKQTĐ;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Các nguồn được trích dẫn theo đúng một số yêu cầu theo qui định hiện hành, trích dẫn đầy đủ trong phần tài liệu tham khảo; - Luận văn có văn phong rõ ràng, dễ hiểu, nhìn chung luận văn có cú pháp tốt ngoại trừ một số lỗi chính tả và ngữ pháp; - Hình thức trình bày của luận văn về đồ họa, phong chữ, tiêu đề, ngắt dòng, ngắt trang,... đạt chất lượng tốt; - Bài trình bày của học viên tốt, ngắn gọn, đảm bảo yêu cầu về qui định thời gian, các phương tiện hỗ trợ trình bày được học viên sử dụng tốt và phù hợp với tất cả các nội dung trình bày và về cơ bản, nội dung được minh họa rõ ràng; - Phong cách trình bày tốt, ngôn ngữ trình bày chưa thực sự rõ ràng, mạch lạc; - Trong quá trình thảo luận, các câu hỏi được học viên trả lời chính xác, câu trả lời tương đối tập trung vào câu hỏi. 	<p>hình thức trình bày luận văn thạc sĩ của Trường ĐHKQTĐ;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Các nguồn được trích dẫn không được đầy đủ theo qui định hiện hành và cách trích dẫn không thống nhất. Tồn tại một số lỗi trong tài liệu tham khảo; - Luận văn có văn phong dễ hiểu, luận văn chứa một số lỗi chính tả và cú pháp; - Hình thức trình bày của luận văn về đồ họa, phong chữ, tiêu đề, ngắt dòng, ngắt trang,... còn tồn tại một số lỗi; - Bài trình bày của học viên nhìn chung là chấp nhận được, đảm bảo yêu cầu về qui định thời gian, các phương tiện hỗ trợ trình bày được học viên sử dụng không phù hợp với tất cả các nội dung và một số nội dung được minh họa chưa rõ ràng; - Phong cách trình bày bình thường, ngôn ngữ trình không rõ ràng, thiếu mạch lạc; - Trong quá trình thảo luận, các câu hỏi được học viên trả lời không chính xác, lan man, không tập trung vào câu hỏi. 	<p>không đảm bảo các yêu cầu về hình thức trình bày luận văn thạc sĩ của Trường ĐHKQTĐ;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Các nguồn không trích dẫn đầy đủ và không tuân theo qui định và cách trích dẫn không thống nhất. Tồn tại nhiều lỗi trong tài liệu tham khảo; - Luận văn có văn phong khó hiểu và không rõ ràng, chứa nhiều lỗi chính tả và cú pháp; - Hình thức trình bày của luận văn về đồ họa, phong chữ, tiêu đề, ngắt dòng, ngắt trang,... chất lượng kém; - Bài trình bày của học viên còn nhiều khuyết điểm, đảm bảo yêu cầu về qui định thời gian, các phương tiện hỗ trợ trình bày được học viên sử dụng không tốt và không phù hợp với các nội dung và nhiều nội dung chưa rõ ràng; - Phong cách trình bày thiếu tự tin, thiếu chắc chắn, mắc lỗi về khả năng diễn đạt; - Trong quá trình thảo luận, học viên trả lời sai, lan man, dài dòng và không trả lời trực tiếp câu hỏi.
--	--	--	--	---

Nguồn: School of Business, University of Applied Sciences Northwestern Switzerland (đã điều chỉnh, sửa đổi, bổ sung)